

20. november 2013

Klima- og miljøvernminister Tine Sundtoft
Miljøverndepartementet

Velkommen som minister – utfordringer fra Naturvernforbundet

Vi vil igjen gratulere deg med jobben som klima- og miljøvernminister. Vi sendte deg et brev samme dag som du ble utnevnt, og i vårt første møte med deg har vi tatt opp noen av de sakene vi er opptatt av. Her vil vi gjerne komme med noen flere punkt vi er opptatt av.

Fylkesmannen viktig for natur og klima

Naturvernforbundet vil spesielt peke på at Norge og verden står overfor to store utfordringer: Bevaring av naturens mangfold og kampen mot alvorlige klimaendringer. For å lykkes i arbeidet trengs ambisiøse og sektorovergripende tiltak og sterk involvering på alle nivå i miljøforvaltningen. Fylkesmannens miljøvernavdeling besitter en uunnværlig miljøkompetanse som både skal bidra til å sikre gode lokale tiltak og sikre at lokal og regional naturforvaltning tilfredsstillende de internasjonale forpliktelsene og nasjonale miljømålene som Norge er ansvarlig for. Naturvernforbundet mener Fylkesmannens miljøavdeling som forvaltningsledd må styrkes, både for å sikre naturverdier og for å ivareta den overordna klima- og miljøsatsingen som regjeringen skisserer.

Kutt i klimagassutslippene på hjemmebane

Trusselen om menneskeskapt klimaendringer er vår tids største utfordring. For å unngå at temperaturen på kloden øker med mer enn 2 grader i forhold til førindustriell tid, må de globale utslippene reduseres med 85 prosent innen 2050. Innen 2020 må industrilandene redusere sine utslipp med 25–40 prosent, i forhold til 1990-nivå, mens veksten i utviklingslandene må begrenses. Helge Drange fra Bjerknessenteret har vist at det vil kreve langt større kutt seinere, dersom vi ikke kommer i gang med utslippsreduksjonene nå. Starter vi i dag, må de årlige utslippskuttene være på 7 prosent. Om vi venter fire år, vil det kreve årlige kutt på 11 prosent. Venter vi ytterligere fire år, må kuttene være på 22 prosent årlig, og venter vil helt til valget i 2025, må de årlige kuttene være på hele 90 prosent.

Vi er fornøyd med at regjeringen har slått fast at det skal føres en offensiv klimapolitikk, og at klimaforliket skal forsterkes. Vi forventer at det nå gjennomføres konkrete tiltak som bidrar til at utslippene i Norge reduseres betydelig – og som et minimum i tråd med dagens klimaforlik. Nå er det bare å komme i gang med utslippskuttene på hjemmebane.

Naturvernforbundet foreslår at regjeringen kommer med en klimapakke til folket, som inneholder tiltak som for det første monner når det gjelder reduserte klimagassutslipp, men som også gir folk mulighet til å bidra. Pakken skal gjøre det mulig å reise og bo miljøvennlig. Det må lages en plan for å spre og gjøre tiltakene kjent for folk.

Vi regner med at klima- og miljøvernministeren vil sørge for at klima blir viktig i alle departementer og for alle statsråder. Klima- og miljøvernministeren må være overordnet alle de andre og sørge for at klimahensyn blir førende for alle vedtak som fattes. I dag mangler det særlig drastiske grep overfor vegtrafikken og petroleumssektoren. Utslippene fra vegtrafikken har økt med 30 prosent siden 1990. I petroleumssektoren har utslippene økt med hele 77 prosent.

Videre forventer vi at ministeren sørger for å få fart på arbeidet med energieffektivisering og arbeidet med utfasing av oljefyring. Forbudet mot oljefyring, som det er bred enighet om, må på plass så snart som mulig.

Mer skogvern

Boreal skog er et av verdens største karbonlager. Bare i Norge lagrer skogen over 7 mrd. tonn CO₂. Halvparten av våre rødlista arter lever i skog, og en firedel av våre rødlista naturtyper er skogtyper. Skogvern er viktig både for bevaring av naturarven, og det er et svært vesentlig klimabidrag.

Forskerne mener 10 prosent vern av produktiv skog er nødvendig, men vi har i dag bare vernet 2,5 prosent. Norge må øke skogvernet betydelig, for å sikre alle de skoglevende artene og for å følge opp våre internasjonale forpliktelser gjennom konvensjonen for biologisk mangfold (CBD). Framtidig vern må være faglig tilfredsstillende og representativ, i tråd med konklusjonene i skogforskernes mangelanalyse.

Statsbudsjettet for 2014 gir 331,1 millioner kroner til skogvern. Dette må økes betydelig, for at vi skal nå våre skogvernmål. Naturvernforbundet mener det trengs en årlig norsk skogmilliard, som sikrer det mest verdifulle biologiske mangfoldet i våre skoger og som gir gode og kostnadseffektive klimatiltak. Vi har forventninger til at du som klima- og miljøvernminister lager en solid, fagbasert opptrappingsplan for skogvern i Norge.

Flere nasjonalparker

Mer natur må vernes for å stanse tap av naturmangfoldet. Våre vernede områder på land er primært snaufjell og ikke representativt for norske naturtyper. Flere viktige naturtyper er ikke godt nok fanget opp, jf. NINAs "Naturfaglige evaluering av norske verneområder". Natur i lavlandet, skog, kulturmark og marine områder er sterkt underrepresentert i dagens vern, og det mangler store, sammenhengende verneområder fra fjord til fjell, som også er viktige i klimatilpasningssammenheng.

Naturvernforbundet etterlyser en konkret handlingsplan for etablering av nye nasjonalparker både på land og i havet. Preikestolen i Rogaland og Østmarka ved Oslo er to områder som vi håper du kan få ære for å ha vernet som nasjonalparker.

Ta vare på elvene og den mest intakte naturen

To tredeler av norske vassdrag er bygd ut. Presset på naturen fra nye vind- og vannkraftutbygginger er stort. Naturen må tillegges langt større vekt i slike saker enn tilfellet er i dag. Hvis ikke står vi i fare for å miste de siste flekkene av inngrepsfri natur i Norge. Det er hubroen, elvemuslingen, fossekallen, ålen og villaksen som taper dersom det blir lettere å bygge ut småkraftverk i elver og bekker. Naturvernforbundet har pekt ut tolv elver som er spesielt viktige å verne, både for å sikre sårbare arter, og for å sikre friluftslivopplevelser. En elv og et urørt naturområde inneholder mye større verdier enn bare kilowattimer!

Det er nå et etterslep på over 300 millioner kroner i arbeidet med å sikre god vannkvalitet i kyst- og ferskvann. Norge greier derfor ikke å følge opp innføringen av vannforskriften, der vi er forpliktet til å sørge for god vanntilstand innen 2021. Du må bidra til å sikre at nasjonale miljømål og internasjonale miljøforpliktelser for god vannforvaltning blir nådd. Det er bra at det kom noen ekstra midler i Solberg-regjeringens budsjettforslag, men til tross for dette vil etterslepet fortsette å øke i 2014. Vi forventer at du tar tak i dette i arbeidet med budsjettet for 2015. Samtidig utfordrer vi deg til å starte arbeidet med en ny verneplan og sikre de mest intakte elvene gjennom vern.

Totalforby sjødeponering av gruveavfall

Naturvernforbundet mener Norge må forby sjødeponi for gruveavgang og gråberg, og lage en plan for avvikling av dagens deponi. Dette må du som klima- og miljøvernminister bidra til.

Sjødeponi av masser fra gruvedrift er svært skadelig for naturen i havet. Nesten alle land i verden har sluttet med dette. Norge kan ikke sette i gang å fylle fjordene sine med gruveavfall og dermed gjøre stor skade på livet i fjordene. Flere store gruveprosjekt ligger an til åpning i Norge de neste årene. Flere av selskapene ønsker å legge gruveavfall i sjødeponi i lokale fjorder. Både Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning samt Klima- og forurensningsdirektoratet) og Havforskningsinstituttet har advart om konsekvensene mot sjødeponier av gruveavfall.

Oppfølging av konvensjonen for biologisk mangfold (CBD)

Norge har forpliktet seg gjennom FN til å begrense tapet av arter kraftig innen 2020. For å lykkes med dette må en rekke tiltak gjennomføres raskt. Det er helt avgjørende at mange flere enn miljøvernmyndighetene bidrar. Landbruks-, nærings-, og olje- og energimyndighetene må ta et særlig stort ansvar for å prioritere tiltak som bidrar til at naturvernmålene nås. I dag er disse departementene ansvarlige for tunge bidrag som peker motsatt retning – og du må bidra til at denne utviklingen snus gjennom å sikre ambisiøse tiltak som omfatter nye verneområder, fjerning av naturskadelige støtteordninger, sterkere sektorlovgivning som sikrer mer bærekraftig forvaltning av alle næringer, bedre kartlegging av naturverdier og stans i naturødeleggende virksomheter som sjødeponering av gruveavfall og utslipp av miljøgifter som skader natur.

Kritisk blikk på oppdrett

Rømming og spredning av lakselus har i lengre tid vært et stort problem i oppdrettsnæringen. Riksrevisjons rapport fra 2011 viser at dagens forvaltning ikke ivaretar miljøinteressene. Miljøsituasjonen i næringen er verre nå enn den var for noen år siden. Mattilsynets statusrapport viser at problemene med resistens mot lusemiddel er størst i sørlige deler av Nordland, Nord-Trøndelag og Sunnhordland. I høst har lusesituasjonen flere steder langs kysten igjen overskredet kritiske nivåer og har blant annet ført til pålegg om massenedslakting i Midt-Norge.

I tillegg er det registrert rømt laks i flere viktige laksevasdrag, for eksempel Salangselva og Altaelva, uten at det er meldt om rømming i området. Nylig ble det meldt at 20–50 prosent av fisken som er fanget under overvåkingsfiske i Sør- og Midt-Troms, trolig er rømt oppdrettslaks. Problemet rømming er derfor langt unna å være under kontroll.

Det finnes teknologi med lukka merder som både hindrer luseproduksjon og fjerner rømmingsfaren. Det som trengs, er en politikk som tar sikte på å avslutte dagens sterkt miljøbelastende produksjon og tar i bruk tilgjengelig teknologi for å gjøre næringen mer miljøvennlig. Det burde statsbudsjettet gitt føringer på. Derfor er det skuffende at det motsatte skjer.

Regjeringen bør redusere antall oppdrettsanlegg og ikke minst volum fisk framfor å gi tillatelse til nye. Du som klima- og miljøvernminister må arbeide for å gjøre oppdrettsnæringen blir mer miljøvennlig.

Ta vare på norske rovdyr

Alle de fire store rovdyra står på den norske rødlista over truede og sårbare arter. Artene må forvaltes med den største forsiktighet og i tråd med faglige anbefalinger. Rovdyra spiller en viktig rolle i naturen. En natur med rovdyr er en rikere natur enn en natur uten rovdyr. Naturvernforbundet er lettet over at regjeringsplattformen ikke tar til orde for å svekke rovdyras plass i naturen, men presset på å få skyte rovdyr er sterkt. Her trenger vi en miljøvernminister som legger vekt på fagkunnskap og som står opp for rovdyra. Undersøkelser viser at rundt 80 prosent av befolkningen ønsker levedyktige rovdyrbestander.

Dagens rovdyrforlik er faglig sett et absolutt minimum. Vi ber deg ta initiativ til å utvide rovdyras leveområder, redusere fellingene, ta bedre hensyn til naturlige svingninger og stramme opp rovdyrnemndene, som kjører jevnlig omkamp og driver politikk langt utover tildelt mandat. Når det gjelder ulven, så må det sikres minst tre helnorske ynglinger i en

ny forlikrunde. Det må skytes færre dyr, noe som blir særlig viktig dersom det svenske forlaget om halvering blir gjennomført.

Samtidig vil vi understreke at det er behov for bedre og mer offensive tiltak for å sikre hensynet til reindriftsnæringen og utmarksbeitebruken gjennom å begrense tap av tamrein og sau til rovdyr. Effektive forebyggende tiltak må videreføres og erstatningene i områder med høyest rovdyrbestander bør betales ut så tidlig at dette blir et insentiv til skadeforebygging. Det er bedre å premiere dyreeierne som greier å holde dyra sine i live, enn å betale for døde dyr.

Opprydding av miljøgifter

Behovet for opprydding er prekært siden det mange steder er kostholdsrestriksjoner fordi sjømaten i fjordene er forgiftet. Resultatevaluering peker på store utfordringer framover, for å nå "generasjonsmålet giftfritt i 2020". Du kan gi et nødvendig løft for å komme skikkelig i gang med tiltaksplanen for opprydding i forurenset sjøbunn i havner og utenfor skipsverft. Det mangler midler til de store oppryddingsoperasjonene som er anbefalt. Bare i Grenlandsfjorden vil oppryddingstiltaket koste i størrelsesorden 1 milliard kroner.

Samtidig må tre nye store problemfelt håndteres: skipsverft (PCB og tungmetaller), brannøvingsfelt (PFOS og PFOA) og gamle tremassebedrifter (kvikksølv). Naturvernforbundet registrerer at miljømyndighetene til nå ikke har hatt kapasitet til å håndtere disse forsvarlig, og dermed forskyves giftproblemene inn i framtida.

Kostnadene for opprydding i forurenset sjøbunn ble utredet av daværende SFT i 2000. Dersom ambisjonsnivået er å kunne oppheve kostholdsrestriksjoner i alle fjorder med unntak av de innerste områdene (by- og havneområder) og å hindre ytterligere spredning av miljøgiftene, ble kostnadene den gang anslått til ca. 8 milliarder kroner. For å komme i mål med opprydding av forurenset grunn og sjøbunn slik at miljøgiftforurensingen derfra kan stoppes innen 2020, må arbeidet forseres kraftig. Naturvernforbundet mener at det trengs 500 millioner kroner ekstra årlig fra og med 2014 for å få til en tilfredsstillende opprydding i norske havner og fjorder.

Avfall og forbruk

Naturvernforbundet mener det må være et mål å redusere avfallsmengdene, og få til korte lukka materialkretsløp. Avfall må behandles i samsvar med avfallshierarkiet. I prioritert rekkefølge vil det si (1) minimering av avfallsmengden, (2) ombruk, (3) resirkulering/gjenvinning, (4) forbrenning med energigjenvinning og (5) deponi/forbrenning uten energigjenvinning.

Mange miljøgifter spres gjennom vanlig forbruksartikler. Naturvernforbundet mener du som klima- og miljøvernminister må forby produkter som inneholder miljøfarlige stoffer. Som en mellomløsning fortjener forbrukerne tydelig merking på leker, klær, sjampo, mat og andre produkter som inneholder miljøskadelige stoffer og skadelige kjemikalier.

Avslutning

Vi ønsker deg lykke til i arbeidet og bistår gjerne til at vi får en så god miljøpolitikk som trengs.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Lars Haltbrekken
leder